

OPINNÄYTETYÖ

Luova lava- toiminnan kehittämiskartoitus Monitaiteisen toiminnan kehittämistarpeet Pohjois-Karjalassa

Kia Kastinen

Yhteisöpedagogi (AMK), järjestö- ja nuorisotyö

210 op

Arvioitavaksi jättämisaika

12/2022

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu

Koulutuksen nimi: Yhteisöpedagogi (AMK), järjestö- ja nuorisotyö

Tekijät: Kia Kastinen

Opinnäytetyön nimi: Luova lava- toiminnan kehittämiskartoitus

Sivumäärä: 37 ja 0 liitesivua

Työn ohjaaja(t): Katja Munter

Työn tilaaja(t): Nuorten Kasvu ry

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa monitaiteisen Luova lava- toiminnan kehittämistarpeita Pohjois-Karjalan alueella. Luova lava- toiminta on matalan kynnyksen monitaiteista ryhmätoimintaa alakouluikäisille, jota järjestävät useat Nuorisoseurojen paikallisseurat valtakunnallisesti. Keskiössä ovat harrastajien oma luovuus, osallisuus ja minä-pystyvyys. Toiminnassa noudatetaan Nuorisoseurojen arvoja, jotka ovat osallisuus, yhteisöllisyys, yhdenvertaisuus ja moninaisuus.

Tilaaajana toimi Nuorten Kasvu ry. Nuorten Kasvu järjestää Pohjois-Karjalan alueella Luova lava- toimintaa, pop-up tapahtumia sekä koko perheen tapahtumia vuosittain. Opinnäytetyön tilaajan palautteen antoi Nuorten Kasvun johtokunta.

Aineistoa kerättiin haastattelemalla kolmea Luova lava- asiantuntijaa eri puolilta Suomea. Jokaisen asiantuntijan tausta ja rooli Luova lava- toiminnassa ovat hyvin erilaiset ja he tarjosivat useita näkökulmia kehittämistarpeisiin. Lisäksi toimin itse kokemusasiantuntijana, sillä olen ollut ohjaamassa Luova lava- toimintaa sekä toiminut kerhotoiminnan (ryhmätoiminnan) koordinaattorina. Haastattelut olivat laadullisia ja teemoiteltuja, kuitenkin antaen asiantuntijoille tilaa kertoa vapaasti haastattelun aihealueista.

Teoriassa käsittelin kulttuurisen nuorisotyön merkitystä, harrastuneisuuden tärkeyttä, harrastamisen ja koulun yhdistämistä (Harrastamisen Suomen malli), sekä lapsen kognitiivista kehitystä ja mitä se merkitsee ohjaustyölle.

Tuotoksena saatiin uutta informaatiota Luova lava- toiminnasta valtakunnallisesti, uusia kehittämisideoita ja nostettua esille tärkeää tietoa, joka edesauttaa toiminnan ja ohjauksen laadukasta kehitystä. Kootun kehittämiskartoituksen avulla Nuorten Kasvu voi tulevaisuudessa jatkokehittää toimintaansa saadun informaation avulla ja hyödyntää kehittämiskartoitusta jatkokartoituksessa.

Asiasanat: nuorisotyö, kulttuuri, järjestöt, kehittäminen, vapaa-aikatoimi, kouluikäiset, kasvatusala

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Community Educator Bachelor's Degree

Author: Kia Kastinen
Title: Development survey of Luova Lava- activities in multidisciplinary arts
Number of Pages: 37 and 0 attachment pages
Supervisor(s): Katja Munter
Commissioned by: Nuorten Kasvu ry

This thesis was made to execute a development survey for multidisciplinary arts in Luova Lava- activities in the region of North Karelia. Luova lava- activities are low-threshold art and hobby activities for groups of elementary students. They are organized by local societies all around Finland. The focus is on the participants own creativity, participation and feeling of capability. Values in the activities are participation, communality, equality and diversity.

The client association was Nuorten Kasvu ry. They organize Luova lava- activities in North Karelia, have pop-up activities and have events for the whole family yearly. The board of Nuorten Kasvu gave the feedback for this thesis.

The materials for this thesis were collected by interviewing three Luova lava- experts around Finland. All their backgrounds and roles in Luova lava- activities are different and they offered many standpoints for the development ideas. I myself was also an expert for this thesis, since I used to be a Luova lava- instructor and coordinator. The interviews were qualitative in nature but also had room around the guiding themes to let the experts express their ideas more freely.

For the theory part of this thesis I addressed the importance of cultural youthwork and being involved in hobbies. I also addressed the combining of hobbies and school days by writing about Harrastamisen Suomen malli and brought out the cognitive evolution of children and how it should be noted when instructing Luova lava- activities.

As final results I was able to collect information on Luova lava- activities on a national level, get new development ideas and elevate some important knowledge which will help Nuorten Kasvu to improve the quality of their activities. They can also make a new development survey in the future and benefit from this thesis as a base for new surveys.

Keywords: youthwork, culture, organization, development, freetime activities, school-age, education

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	5
2	TILAAJAN ESITTELY	7
	2.1 Nuorisoseurat	7
	2.2 Nuorten Kasvu ry	8
	2.3 Luova lava- toiminta	9
3	HARRASTUNEISUUDEN MERKITYS	11
	3.1 Kulttuurinen lapsi- ja nuorisotyö	11
	3.2 Harrastustoiminta	12
	3.3 Lapsen kognitiivinen kehitys	14
4	AINEISTON KERÄÄMINEN	17
	4.1 Tutkimusmenetelmät	17
5	ANALYYSI.....	19
	5.1 Ikäjaottelu ryhmätoiminnassa	20
	5.2 Koulu- ja harrastustoiminta	25
	5.3 Kehityskohdat	25
	5.4 Tulevaisuuden haaveet.....	28
6	YHTEENVETO	30
	6.1 Tilaaajan palaute ja oma arvio työstä	33
	LÄHTEET	35
	HAASTATTELUT.....	37

1 JOHDANTO

Nuorten Kasvu ry on joensuulainen nuorisoseura, joka parhaiten tunnetaan Luova lava- toiminnastaan. Toiminta keskittyy kulttuuriseen ja monitaiteiseen harrastustoimintaan. Nuorten Kasvu ry:n johtokunta tilasi kartoituksen Luova lava- toiminnan kehittämistarpeista, jotta toimintaa voitaisiin lisätä ja laajentaa paikallisesti Pohjois-Karjalan alueella.

Luova lava- toiminta on paikallisesti kohdistunut tähän saakka pääosin 1.–3.-luokkalaisille, mutta tavoitteellisesti kohderyhmänä ovat kaikki alakoululaiset. Valtakunnallisesti Luova lava- toimintaa järjestetään kaikenikäisille, vaikka suurin osa harrastajista kuuluukin alakouluikäisiin. Alueesta riippuen monitaiteinen toiminta kattaa parhailaan esikoululaiset, alakoululaiset, yläkoululaiset ja jopa lukiolaiset.

Tässä opinnäytetyössä keskitytään toiminnan laajentamiseen ja kehittämiseen nimenomaan alakouluikäisille, sillä paikallisesti harrastajat sijoittuvat tähän ikäryhmään. Joensuussa paikallinen Luova lava- toiminta on ollut viime vuosina laskusuuntainen ja syytä tähän ei ole tiedossa varmuudella. Markkinoinnista ja innostavista ohjaajista huolimatta harrastajia ei tavoiteta halutulla tavalla. Tilannekatsauksen tavoitteena on löytää uusia ideoita kehittämiskohteille ja kartoittaa Luova lava- toimijoiden tilannetta valtakunnallisella tasolla, jotta nähdään, millaista toiminta on tällä hetkellä muualla Suomessa.

Tietoa Luova lava- toiminnasta valtakunnallisesti kerättiin haastatteleamalla kolmea Luova lava- asiantuntijaa eri puolilta Suomea. Jokaisen haastattelun asiantuntijan oma Luova lava- polku on erilainen ja heillä on hyvin erilaiset lähtökohdat ja taustat toimintaan mukaan tulemiseen. Haastattelukohteet sijoittuivat Helsinkiin, Jyväskylään, sekä Kokkolaan.

Pääkaupunkiseudulla ja tarkemmin Helsingistä löytyy valtakunnallisesti laajin Luova lava- toiminnan verkosto sekä valtakunnallisen Luova lava- koordinaattorin työpiste. Täten tietoa ja osaamista Luova lava- toiminnasta löytyy pääkaupunkiseudulta runsaasti ja monipuolisesti useamman vuoden ajalta. Jyväskylässä Luova lava- toiminta on alkujaan syntynyt eli toimintaa on järjestetty seudulla pisimpään valtakunnallisella tasolla. Toiminnan kehityksestä ja muovautumisesta saatiin paljon informaatiota. Kokkolaan sijoittuu puolestaan Luova lava- toiminnassa erityisesti Luova lava- leirejä ohjaava pedagoginen opettaja, joka on koulutukseltaan myöskin luokanopettaja. Luova lava- toimintaa tulisi tulevaisuudessa rinnastaa enemmän koulupäivien

yhteyteen, joten opettajan näkökulma harrastustoiminnasta ja koulupäivien yhdistämisestä palvelee kehitystarpeita hyvin. Lisäksi toimin itse kokemusasiantuntijana Luova lava- toiminnan suunnittelusta ja ohjaamisesta, sillä olen ollut osa Nuorten Kasvu ry:n johtokuntaa ja toimintaa jo yli kolme vuotta. Olen ohjannut itse Luova lava- ryhmiä kolmella harrastuskaudella sekä toiminut kahdella kaudella Luova lava- ryhmätoiminnan koordinaattorina.

Haastattelujen avulla saadun aineiston sekä tilaajan kehitystarpeiden pohjalta kokosin yhteen kehittämiskeinoja Joensuun seudun Luova lava- toiminnan kehittämiseksi ja laajentamiseksi.

2 TILAAJAN ESITTELY

2.1 Nuorisoseurat

Jo yli 140 vuotta toiminnassa olleet Suomen Nuorisoseurat ovat nykypäivänä Suomen merkittävän kulttuurisen lapsi- ja nuorisotyön suuri toimija. Seuroja löytyy yhteensä 650 kappaletta ja itse nuorisoseuralaisia jopa 40 000 henkilöä. (Nuorisoseurat 2022.)

Nuorisoseurat tarjoavat laadukasta ja monipuolista harrastustoimintaa ympäri Suomea, joka kattaa muun muassa tanssin, teatterin, musiikin, sirkuksen ja liikunnan. Myös erilaiset koulutukset ja tapahtumat täydentävät kulttuurisen toiminnan tarjontaa. (Nuorisoseurat 2022.) Samaa tarjontaa pyritään tuomaan myös Nuorten Kasvu ry:n paikallistoimintaan tukemaan kulttuurisen toiminnan monipuolisuutta.

Nuorisoseurojen kasvatus- ja harrastustoiminnan tarkoituksena on edistää lasten ja nuorten kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä sekä kannustaa jokaista aktiiviseen ja vastuulliseen kansalaisuuteen (Nuorisoseurat 2022). Yhteisöllisyys ja yhdenvertaisuus näkyvät eri-ikäisten yhdessä toimimisessa, joka puolestaan vahvistaa ja lisää hyvinvointia. Toiminta on valtakunnallista ja sitä löytyy niin kaupunkialueilta kuin maaseudulta.

Nuorisoseurojen keskeisimmät arvot ovat osallisuus, yhteisöllisyys, moninaisuus ja yhdenvertaisuus. Kaikki järjestön toiminta pohjautuu näiden arvojen noudattamiseen ja arvostamiseen. Tämä näkyy esimerkiksi yhteisöllisyyden vahvistamisena ja kohtaamisten mahdollistamisena. Nuorisoseurat tarjoavat turvaa toiminnan resursseihin ja tukea jäsenseuroille toimintaan. Moninaisuusosaaminen painottuu toimijoiden jatkuvilla koulutusmahdollisuuksilla sekä useilla kansainvälisillä yhteistyöprojekteilla. (Nuorisoseurat 2022.)

Itä-Suomessa toimii kolme aluetoimistoa Kuopiossa, Iisalmessa ja Joensuussa, joista Pohjois-Karjalan aluetoimisto tarjoaa lähitukea paikallisesti alueen nuorisoseuroille ja toimii lähipalvelujen tuottajana. Paikallisseuroja Pohjois-Karjalan maakunnasta löytyy 21. Aluetoimiston tehtäviä ovat muun muassa monipuolinen tiedotus, tapahtumien järjestäminen, alueelliset tapaamiset ja seurakäynnit paikallisissa nuorisoseuroissa. (Nuorisoseurat Pohjois-Karjala 2022.)

2.2 Nuorten Kasvu ry

Yksi Pohjois-Karjalan maakunnan paikallisseuroista on Joensuussa toimiva Nuorten Kasvu ry, joka on ollut aktiivisena jo yli 15 vuoden ajan. Nuorisoseuran tarkoituksena on kasvatus- ja harrastustoiminnan avulla edistää kokonaisvaltaista kasvua eri ikäisten keskuudessa, lisätä yhteisöllisyyttä ja hyvinvointia, sekä edesauttaa vastuullista kansalaisuuteen kasvattamista aktiivisella osallistavalla toiminnalla. Pääpaino on lasten luovassa monitaiteiden ryhmätoiminnassa, mutta myös koko perheen tapahtumia pyritään järjestämään vuosittain mahdollisuuksien mukaan. (Nuorten Kasvu 2022.)

Erilaiset popup-tapahtumat kuuluvat myöskin toiminnankuvaan. Popup-toimintaa järjestetään muun muassa kokeiluna uudessa toimintapaikassa, esittelynä erilaisilla messuilla tai kulttuuri-tapahtumissa sekä tietenkin markkinoinnin edistämiseksi. Myös kurssitoimintaa järjestetään vuosittain. (Nuorten Kasvu 2022.) Lisäksi Nuorten Kasvu ry tekee aktiivisesti yhteistyötä Riverian kasvatus- ja ohjausalan perustutkintoa suorittavien nuoriso- ja yhteisöohjaajaopiskelijoiden kanssa, esimerkiksi tarjoamalla monipuolisia harjoittelu- ja näyttämahdollisuuksia.

Nuorten Kasvu ry:llä on oma johtokunta, joka suunnittelee ja ohjaa yhdistyksen toimintaa. Tämän johtokunnan tehtävänä on suunnitella ja organisoida paikallista Luova lava- toimintaa, jossa painotetaan matalan kynnyksen monitaiteista ja luovaa toimintaa lapsille. (Nuorten Kasvu 2022.) Nuorten Kasvun tunnetuin toimintamuoto on Luova lava- toiminta, joka on monitaiteista ja luovaa ryhmätoimintaa alakouluikäisille. Suurin osa harrastajista on 1.–3.-luokkalaisia, mutta toiminta on avointa kaikille alakouluikäisille. (Nuorten Kasvu 2022.)

Nuorten Kasvu ry noudattaa toiminnassaan samoja arvoja kuin Nuorisoseurat. Näitä ovat osallisuus, yhteisöllisyys, yhdenvertaisuus ja moninaisuus. Toiminnassa tämä näkyy kasvatuksellisena harrastustoimintana, joka edistää lasten, nuorten ja aikuisten kokonaisvaltaista kasvua yhteisöllisyyden kautta. Vaikka toiminta painottuu tällä hetkellä erityisesti lapsille, on tavoitteena pyrkiä tarjoamaan koko perheen osallistavia aktiviteetteja. Siksi vanhempia kannustetaan olemaan toiminnassa mukana mahdollisimman monipuolisesti, joko aktiivisesti osallistumalla tai kulisissa tukemassa toimintaa. (Nuorten Kasvu 2022.)

Nuorten Kasvu ry:n toiminta on jo useamman vuoden ollut juurtuneena samalle tasolle kehityksellisesti, eikä kasvua ole tapahtunut oikeastaan missään vaiheessa. Toiminta on ollut hyvin

kausiluonteista suuren vaihtuvuuden takia, joka näkyy myös pysyvien harrastajien puuttumisena. Luova lava- ryhmien toimintapaikka ja –alue ovat vain osittain pysyneet samana, sillä aktiivisen harrastajakunnan puuttuessa toimintaa ei ole kannattavaa järjestää hiljaisella alueella. Toisaalta myös toimintatilojen vaihtuvuuteen ovat vaikuttaneet myös tekijät, joihin Nuorten Kasvulla itsellään ei ole ollut sanavaltaa, esimerkiksi toimitilojen muuttaessa tai lopettaessa. Myös ohjaajien jatkuva vaihtuvuus luo herkästi irtaantuneen tunnelman ryhmälle, kun varsinaisia tunnesiteitä ei ehditä ohjaajaan muodostaa. Joinakin kausina ohjaaja saattoi vaihtua jopa kaksi kertaa saman kauden aikana, eli puolen vuoden sisällä. Tämä vaikutti osaltaan harrastajien mielenkiintoon pysyä ryhmässä. Myös markkinointi on ollut haasteellista ja puutteellista ajoittain, eikä harrastajia tavoitettu oikeista paikoista. Toisinaan myös saman alueen toiset harrasteryhmät loivat kilpailua harrastajamääristä, etenkin jos toimintaa järjestettiin samana päivänä samaan kellonaikaan tai harrastustoiminnat menivät edes osittain ajallisesti päällekkäin. Myös välitön peräkkäinen ajankohta osoittautui huonoksi, sillä etenkin nuorimmat harrastajat jaksoivat osallistua ainoastaan yhteen harrastustoimintaan illan aikana. Joitakin vuosia sitten hetkellistä kasvua ja kehitystä oli havaittavissa, mutta koronapandemian iskiessä harrastajat katosivat. Harrastajia on ollut haasteellista ohjata takaisin toiminnan pariin. Täten tilanteen korjaus ja kehittämissuunnitelma ovat hyvin ajankohtaiset.

2.3 Luova lava- toiminta

Luova lava- toiminta on valtakunnallista monitaiteisiin keskittyvää harrastustoimintaa ryhmille. Harrastajat ovat yleensä alakouluikäisiä. (Nuortenkasvu 2022.) Järjestäjänä voi toimia mikä tahansa alueellinen nuorisoseura. Ryhmätoiminnan lisäksi joka vuosi järjestetään myös leiritoimintaa sekä ajoittain lyhytkestoista popup-toimintaa, jota voidaan toteuttaa esimerkiksi toiminnallisina pajoina tai vaikka koko perheen toiminnallisena rastitapahtumana.

Harrastajien oman osallisuuden ja luovuuden lisäämistä halutaan korostaa yhdessä minäpystyvyyden kanssa. Toimintaa toteutetaan aina matalalla kynnyksellä, joten aikaisempaan harrastuneisuutta ei toiminnan parissa vaadita. (Nuortenkasvu 2022).

Luova lava- toiminnan keskiössä ovat kuusi monitaiteista taiteenlajia; tanssi, teatteri, musiikki, sirkus, sanataide ja kuvataide. Muitakin taiteenlajeja voidaan tuoda toimintaan tarpeen ja kysynnän mukaan. (Nuortenkasvu 2022.) Luova lava- toimintaa ohjaavalla ohjaajalla toivotaan

olevan kokemusta jostakin yllä mainitusta taiteenlajista, mutta tämä ei kuitenkaan ole välttämätöntä. Teemojen rakentaminen ja mahdollisuudet ovat loputtomia.

Joka vuosi Luova lava- toiminnalla on valtakunnallinen teema, johon keskitytään erityisesti kesäleireillä. (Laiho 2022). Teemaa voidaan halutessaan käyttää myös ryhmätoiminnassa, joko koko kaudella tai osan kaudesta. Jokainen ryhmä voi halutessaan valita oman teemansa jokaiselle kaudelle tai virallista teemaa ei ole pakko valita ollenkaan. Yleensä kaudelle kuitenkin muodostuu jokin teema, tai jokin taiteenlaji nousee selvästi muiden edelle. Tähän vaikuttavat sekä ohjaajan oma erityisosaaminen, että tietenkin harrastajien innokkuus taiteenlajeja kohtaan. Toimintakausi huipentuu ryhmän itse tekemään Hetki Taiteilijana- esitykseen. Esitys voi olla tanssia, teatteria, sirkusta tai vaikka taidenäyttely, runokokoelma tai videoesitys. (Nuorten Kasvu 2022.) Ohjaajien tehtävänä on olla tukemassa esityksen muodostumista mahdollisimman paljon kulisseissa, mutta pääpaino halutaan aina antaa harrastajille ja heidän omalle luovuudelleen ja ilmaisulleen.

Luova lava- toiminta kattaa siis monipuolisesti luovaa ja monitaiteista toimintaa, joka vaatii osakseen osaavia ohjaajia, jotta harrastustoimintaa saadaan tarjottua hyvällä laadulla (Nuorten Kasvu 2022). Osaavat ja innostavat ohjaajat mahdollistavat innostuneiden harrastajien osallistumisen toimintaan, kunhan myös tavoitetaan potentiaalisia harrastajia tarpeeksi. Luova lava-toiminta on konseptina monipuolinen. Käytännön asioita kehittämällä toiminta voitaisiin nostaa uudelle tasolle, samalla lisäten Luova lava- harrastuneisuutta Joensuun alueella.

3 HARRASTUNEISUUDEN MERKITYS

3.1 Kulttuurinen lapsi- ja nuorisotyö

Kulttuurinen lapsi- ja nuorisotyö liittyvät toisiinsa kasvatuksen näkökulmasta, sillä lapsena aloitettu kulttuurinen kasvatusta kannustaa yhteisölliseen ja kulttuuriseen toimintaan myös nuorena. Nuoruudessa osallisuuden merkitys lisääntyy ja oman vaikuttavuuden konsepti rakentuu omien tekojen kautta osaksi jokapäiväistä elämää. Parhaimmillaan nuoruudessa syttynyt halu vaikuttaa jatkuu aikuisuuteen, jolloin nuorista kasvaa aktiivisia yhteiskunnan jäseniä, jotka osallistuvat vaikuttamiseen ja päätöksen tekoon mahdollisimman monipuolisesti. (Anttila, Haapanen, Myyrä, Mönttinen & Parviainen 2012, 7.) Kulttuurisen nuorisotyön on todettu vahvistavan taitoja, joita nuoret tarvitsevat tulevaisuudessa. Tällaisia taitoja ovat esimerkiksi tunnetaidot, sosiaaliset taidot, kriittinen ajattelu, empatia, sivistys ja ihan ihmisenä kasvaminen. (Nuori Kulttuuri 2022.) Taidekasvatus mainitaan yhtenä suurimpana kulttuurisen lapsi- ja nuorisotyön osa-alueena yhdessä kulttuurikasvatuksen kanssa. (Anttila, Haapanen, Myyrä, Mönttinen & Parviainen 2012, 7.)

Luova lava- harrastustoiminta keskittyy nimenomaan luovaan monitaiteisuuteen toiminnassaan, joten kyseessä on yhteiskunnallisesti lasten ja nuorten kehitystä tukeva ja edesauttava toimintamuoto. Luova lava- toiminnan arvot tukevat kulttuurista kasvua ja kehitystä kannustamalla osallisuuteen, yhteisöllisyyteen ja omien vahvuuksien löytämiseen. (Nuorten Kasvu 2022.)

Kulttuurisessa lapsi- ja nuorisotyössä tärkeimpinä tavoitteina nähdään erilaisten monipuolisten kokemusten tuottaminen, pystyvyyden tunteen lisääminen voimaannuttamisen avulla, toimijuuden mahdollistaminen yhteiskunnallisella ja yksilöllisellä tasolla, eettinen ja moraalinen kasvatusta, sekä sisällön ja toimintamuotojen kehittäminen nuorisotyössä. (Anttila ym. 2012, 7). Näihin teemoihin; omaan pystyvyyteen, omiin vahvuuksiin ja monipuoliseen matalan kynnyksen taidetoimintaan Luova lava- toiminta perustuu. Jokaiselle osallistujalle tarjotaan turvallinen ja hyväksyvä ympäristö etsiä omia vahvuuksia ja saavuttaa pystyvyyden tunteita löytämällä omat taidot ja kuuluvuuden tunne. Osallisuutta korostetaan auttamalla lapsia löytämään oma äänensä, omat kykynsä vaikuttaa ja olla osa jotakin suurempaa. Vaikuttaminen ja osallisuus lähtevät liikkeelle pienistä pystyvyyden tunteista ja onnistumisista, jotka parhaillaan lisäävät ja kannustavat kehityksen edetessä lapsia ja nuoria toiminaan aktiivisina yhteiskunnan jäseninä.

Kun eettinen ja moraalinen kasvatus otetaan osaksi erilaisia leikkejä ja harjoitteita, tuetaan samalla lapsen oman eettisyyden ja moraalitajun kehittymistä.

Kun kulttuurista kasvatuksellista työtä tehdään oikein lasten ja nuorten parissa, se vahvistaa harrastajien ilmaisutaitoa ja luovaa osaamista. Osallistumista tuetaan ja lasten sekä nuorten opimista ja kasvua edistetään toiminnalla, joka perustuu omaehtoisuuteen. Toiminnassa painottuvat täten osallisuus ja vuorovaikutustaidot. (Anttila ym. 2012, 8.) Tällaisen katsotaan myös olevan ennaltaehkäisevää työtä, joka puolestaan vaikuttaa nuorten lisäksi koko yhteiskuntaan mahdollisesti vähentäen esimerkiksi mielenterveyspalveluiden ja muun terveydenhuollon kuormitusta, kun hyvinvoinnista pidetään huolta jo alusta lähtien (Nuori Kulttuuri 2022).

Osallisuus tulisi nähdä moniulotteisena ilmiönä, jonka toteutuminen koskettaa yksilön itsensä lisäksi hänen ympärillään olevia yhteisöjä, kuten esimerkiksi perhettä, ystäväryhmää tai jopa yhteiskuntaa. Osallisuuden vahvistaminen lähtee kuitenkin liikkeelle yksilön tasolta. Edistämistä voidaan toteuttaa useilla eri tasoilla, kunhan ensin ymmärtää osallisuuden käsitteitä ja hyödyntää niitä toiminnassaan. Keskeisimpiä käsitteitä ovat mukana oleminen, mukaan kuuluminen ja mukana vaikuttaminen. (Anttila ym. 2012, 8.) Voimaantumisesta voidaan myös erottaa yksilöllinen ja yhteisöllinen taso, jossa nuori voi omiin kykyihinsä luottamalla saavuttaa vaikuttamismahdollisuuksia niin omassa elämässään, kuin laajemmaltikin yhteisöllisellä ja yhteiskunnallisella tasolla (Anttila ym. 2012, 8).

3.2 Harrastustoiminta

Harrastustoiminta kattaa minkä tahansa säännöllisesti harjoitetun vapaa-ajan toiminnan, jonka tarkoituksena on tuottaa mielihyvää ja rentoutumisen mahdollisuutta harrastajalle. Harrastamisen motiivina voi toimia useampi asia, mutta yleensä ne ovat nautinnon tavoittelu ja kiinnostus harrastettavaa toimintaa kohtaan. Erityisesti kulttuuristen harrastusten on tutkittu parantavan terveyttä, pidentävän ikää ja auttamaan pitämään mielen virkeänä. (THL 2022)

Sana harrastus viittaa itsessään kiinnostukseen, mielenkiintoon ja jatkuvaan harjoittamiseen, joka on aina vapaaehtoista. Harrastustoiminta voi olla ohjattua tai omatoimista ja sitä voidaan tehdä itsekseen tai ryhmässä. (Latvala & Pulkkinen 2022, 1.)

Harrastamisen tärkeyttä on nostettu esille viime vuosina entistä enemmän, sillä harrastamisen yhdistäminen jokapäiväiseen arkielämään lisää todistetusti kaikenikäisten hyvinvointia, riippumatta harrastuksesta.

Harrastamisen Suomen malli pyrkii tuomaan maksuttomat ja oppilaille mieluisat harrastukset osaksi peruskoulujen päiviä ympäri Suomea. Toimintamalli suunnitellaan, rakennetaan ja kokeillaan aina yhdessä harrastuksia tuottavien tahojen kanssa. Avustuksia kunnille toiminnan mahdollistamiseksi myöntää aluehallintovirasto. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2022.) Ideana Harrastamisen Suomen mallin taustalla on eheytetyn koulupäivän kokeilu, jossa testattiin harrastuksien kytkeä koulupäivän yhteyteen oppituntien lisäksi. Harrastukset olivat oppilaiden toivomia ja niitä ohjasivat ohjaajat koulujen ulkopuolelta yhdessä kokeilusta kiinnostuneiden opettajien kanssa. Tutkimus osoitti harrastamisen tuomisella koulupäivän yhteyteen olevan lukuisia suotuisia vaikutuksia sekä lapsille, koululle, että lapsien perheille. (Latvala & Pulkkinen 2022, 5.) Lisäksi harrastus ja harrastaminen koulupäivän aikana tai yhteydessä toteuttaa Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien sopimusta, joka sisältää lapsen oikeuden taiteeseen, kulttuuriin, virkistys ja vapaa-ajan toimintaan sekä ikänsä mukaiseen leikkimiseen (Unicef 2022, 31 artikla).

Harrastamisen Suomen malli keskittyy harrastusmahdollisuuksien tarjoamiseen koulupäivän yhteydessä ja välittömästi sen jälkeen, mutta samat periaatteet toimivat kaikessa harrastustoiminnassa. Suomessa oppivelvollisuus auttaa tavoittamaan useita ikäluokkia kerrallaan ja harrastusmahdollisuuksien järjestäminen edistää lasten yhdenvertaisuutta. (Latvala & Pulkkinen 2022, 4.) Kun harrastamisen yhdistetään osaksi koulupäivää ja siitä tehdään maksutonta, tavoittaa se todennäköisemmin useampia lapsia ja nuoria, samalla luoden lisärutiinia arkeen tasapainoisemman elämän edesauttamiseksi.

Valtakunnallisena tutkimus- ja kokeiluhankkeena järjestetty MUKAVA- hanke toteutettiin vuosina 2002–2005, jonka tavoitteena oli lasten sosiaalisen kehityksen tukeminen, toimintamallien kehittäminen oppilaiden sosioemotionaalisen kasvun tukemiseen sekä koulun sosiaalisen pääoman lisääminen. Alun perin osaprojektina ollut harrastuksen sisällyttäminen koulupäivään sai kiinnostusta rahoittajilta ja muodostuikin hankkeen pääprojektiksi nimityksellä eheytetty koulupäivä. (Latvala & Pulkkinen 2022, 2.)

Hankkeen tavoitteena oli muun muassa vähentää lasten yksinoloa ennen ja jälkeen koulupäivän, antaa lapsille mahdollisuus valita oma harrastus, luoda perustaa hyvälle vapaa-ajanviettotavoille sekä tukea sosiaalista kehitystä.

Lopputuloksena joustavat koulupäivät, joiden rakenne tehtiin lapsia ajatellen, tasapainotellen oppimista ja harrastuksia yhdessä vapaa-ajan kanssa, johtivat tuloksiin, joissa esimerkiksi lasten ahdistuneisuus merkittävästi laski. Myös vanhempien huoli lapsen pärjäämisestä ja jaksamisesta väheni, kun koulupäivän jälkeen järjestettävä harrastustoiminta tarjosi lapsille tekemistä yksinolon sijaan. Tästä seurasi myös koti-iltojen rauhoittuminen perheissä. Selkeitä merkkejä sosiaalisten taitojen kehittymisestä, paremmista työskentelytaidoista ja keskittymiskyvystä, sekä koulumenestyksestä oli myös havaittavissa. (Latvala & Pulkkinen 2022, 8.) Hanke toimi ikään kuin tien näyttäjänä tämän päivän Harrastamisen Suomen mallille, tarjoamalla selkeitä korrelaation merkkejä harrastustoiminnan ja lisääntyneen hyvinvoinnin välillä.

Moniammatillisuus nousi esille hankkeen aikana, sillä päteviä ohjaajia haettiin myös koulujen ulkopuolelta. Verkottuminen (verkostoituminen) oli tärkeässä roolissa, jotta harrastustarjonnasta saatiin myös tarpeeksi monipuolista. Täten paikallisilla harrastustoiminnan järjestäjillä oli mahdollisuus tuoda oma toimintansa osaksi koulun tarjoamaa koulupäivää ja tavoittaa iso määrä potentiaalisia harrastajia samalla kertaa. (Latvala & Pulkkinen 2022, 4.)

3.3 Lapsen kognitiivinen kehitys

Alakouluikäisten lasten kognitiivinen kehitys on erittäin vilkasta muutaman vuoden aikana ja näitä kehityksen vaiheita tulisi huomioida ja hyödyntää myös harrastustoimintaa ohjatessa. 7–11-vuoden iässä lapset kykenevät jo hahmottamaan päässään kuvitteellisia toimintoja sen sijaan että he toteuttaisivat ne konkreettisesti. Tällöin ajattelu vahvistuu, eikä asioiden sisäistäminen vaadi enää konkreettista toimintoa painuakseen lapsen ymmärrykseen. (Elkind 1974, 35.) Täten erilaiset mielikuvaharjoitteet ja leikit toimivat hyvinä aktivointikeinoina lapsen aivoille ja kannustavat luovaan, mielikuvitukselliseen ajatteluun. Ohjaajan läsnäolo on kuitenkin erittäin tarpeellista vielä tässä vaiheessa.

Lasten ajattelu on kuitenkin hyvin suoraviivaista ja yksinkertaista alkuun, eivätkä he aina kykene erottamaan todellisuutta ja kuvitelmaa. Olettamukset ja tosiasiat ovat samassa kategoriassa, jolloin lapsi valitsee omaan hypoteesiinsa sopivimman lopputuloksen. Jos lapsen mielestä olettaus vaikuttaa paremmalta vaihtoehdolta, voi hän sokeutua tosiasioilta. (Elkind 1974, 76.) Harrastustoiminnassa ohjaaja voikin toimia niin sanottuna järjen äänenä ja muistuttaa lapsia tarvittaessa todellisuuden rajallisuudesta, kuitenkin murskaamatta lapsen mielikuvitusta. On hyvä painottaa leikin olevan vain leikkiä, mutta mahdollisuuksien leikin sisällä olevan rajoittamat.

Lapset saavuttavat nuoruuden yleensä 12–15-vuotiaina, omalla yksilöllisellä tasollaan. Tällöin lapset siirtyvät muodollisiin operaatioihin, jolloin omia ajatuksia voidaan jo pohtia. Pohdinnan kautta muodostetaan ihanteita sekä voidaan suunnitella realistisesti tulevaisuutta. Päättelykyky kehittyy ja antaa tilaa tosiasioiden vastakkaisten väitteiden hyväksymisessä. (Elkind 1974, 76.) Myös vertaiskuvien ymmärrys muodostuu ja esimerkiksi sarkasmin ja satiirin tiedostaminen onnistuvat. Luovassa toiminnassa 5.-luokkalaiset ymmärtävät jo yleensä kuvitteellisuuden käsitteen ja todellisuuden muokkaamisen ajattelun tasolla, jolloin heidän toimintansa ja toimintonsa kykenevät itsenäisempään ulosantiin, eikä ohjaajan jatkuva ohjeistus ole enää tarpeen. (Elkind 1974, 37.)

6–7-vuoden iässä lapsi saavuttaa niin sanotun ”järjen iän”, jolloin hän muun muassa alkaa kykenemään vaatimaan kommunikaation muiden ihmisten kanssa, esimerkiksi ymmärtämällä ja harjoittamalla antamisen ja saamisen konseptia. Myös totuuden ja valheen rajat selkeytyvät kuulemisen ja näkemisen vertaamisen kautta omaan tietämykseen. Vertailun kautta lapsi kykenee hahmottamaan, mikä on todellista ja mikä ei. Todellisen kommunikaation kautta lapsi kykenee integroitumaan omaan kulttuuriinsa entistä paremmin ja samaistumaan omaan ikäluokkaansa vahvemmin, luoden kuuluvuuden tunnetta. Lapsi alkaa myös ymmärtämään, mikä on todellista ja mikä ei, mutta kykenee silti nauttimaan kuvitelluista asioista, esimerkiksi leikin kautta. (Elkind 1974, 95–96.) Luovassa toiminnassa tällainen hahmottaminen näkyy esimerkiksi erilaisissa draamaharjoitteissa, joissa leikitellään todellisilla ja kuvitteellisilla asioilla. Kun lapset alkavat hahmottaa tilanteiden ja tapahtumien kuvitteellisuuden, voidaan harjoitteisiin ottaa mukaan haastavampia ja ehkä jopa pelottavia aiheita. Tärkeintä on, että lapset kokevat olonsa aina turvalliseksi, vaikka harjoitteiden aiheen olisivatkin hieman epämieluisia. Sama pätee totuuksiin ja valheisiin, kun lapset alkavat hahmottaa eläytymisen konseptia epätodellisiin asioihin, alkavat he myös ymmärtämään valheiden käytön osana harjoitteita, kuitenkin

sisäistämättä valehtelun konseptia osaksi jokapäiväistä elämää. Kehittyneen kommunikoinnin myötä asioista voidaan keskustella esimerkiksi ohjaajan kanssa kattavammin ja opetella todellisen elämän ja leikin rajoja ja eroavaisuuksia.

Eri ikävaiheiden kehitys tulee huomioida ohjauksessa tarkasti, sillä jokainen ikäryhmä asettaa omat haasteensa ohjaukseen. Lisäksi jokaisella harrastajalla tapahtuu yksilöllistä kehitystä, mikä ei välttämättä kulje samassa tahdissa muiden ikäryhmäläisten kanssa. Kun alakouluikäiset laitetaan samaan toimintaryhmään, voivat haasteet toisinaan korostua toiminnassa. Esimerkiksi draamaharjoitteissa isommat (4.–6.-luokkalaiset) voivat turhaantua, kun pienemmät (1.–3.-luokkalaiset) haluavat toteuttaa yksinkertaisempia ja konkreettisempia aiheita, kun taas isommat osaavat jo hahmottaa ja tutkia monimutkaisempia aiheita. Myös esimerkiksi lukutaidon kehittyminen voi olla hyvin yksilöllistä, jolloin vaikka käsikirjoituksen lukeminen ja seuraaminen voivat olla haastavaa. Toisaalta useampien ikäryhmien yhdistäminen voi tarjota tilaisuuksia harrastajille ja lapsille ylipäättään harjoitella ja kokea itseohjautuvuuden taitoja. Isommat voivat lukea pienemmille käsikirjoitusta tai vaikka kokeilla selittää ja auttaa vaikeampien konseptien kanssa harjoitteissa.

4 AINEISTON KERÄÄMINEN

4.1 Tutkimusmenetelmät

Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä on hyvin laaja käsite, joka pitää sisällään lukuisia eri lähestymistapoja, aineistonkeruumenetelmiä ja analyysimenetelmiä, jossa keskiössä ovat merkitykset moninaisin ilmenemistavoin. Kaikki tutkimukset ovat kuitenkin vain pintaraapaisu suurempaan kokonaisuuteen, joten ilmiöstä ei voida koskaan saavuttaa kaikin syvällisintä ja kattavinta olemusta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka.) Tärkeintä on löytää oleelliset ja parhaimmat lähestymistavat halutun kerättävän aineiston osalta. Tässä aineiston alayksissä keskityn nimenomaan kehittämistarpeille olennaisiin menetelmiin ja lähetystymistapoihin. Perusteellinen tutkimus vaatii lukuisia suunnitelmia ja tutkimusasetelmia useista eri näkökulmista, joten tämä opinnäytetyö toimii pohjana kattavalle kehittämistoimelle, jonka avulla saavutetaan lisäymmärrystä ilmiöstä ja syy-seuraussuhteista. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka). Tulevaisuudessa kehittämistoimet voidaan viedä pidemmälle jatkokehityksen merkeissä, esimerkiksi tutkimalla ilmiötä lisää uusista näkökulmista.

Analyysi tarkoittaa empiirisen tutkimuksen yhteydessä huolellista aineiston lukua, tekstimateriaalin järjestelyä tai jäsentelyä, rakenteiden ja sisällön erittelyä sekä paljon pohtimista. Sisällöllistä aineistoa voidaan myös luokitella esimerkiksi teemoittain. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka). Tällainen teemoitus osoittautui hyödylliseksi keinoksi haastattelujen analysoinnissa. Aineiston analyysin avulla tutkijalla tulisi olla enemmän informaatiota, kuin vain aineistoksi kerätty materiaali. Aineistoa tulee siis tutkia muistaen mitkä näkökulmat ja tarpeet ovat tärkeimpiä ja haluttuja. Analysoinnin, ideoinnin ja tulkinnan avulla muodostetaan jotakin enemmän, kuin mitä alunperin ennen tutkimusta oli kasassa. Tämä vaatii aineiston huolellista lukua ja sisältöön perehtymistä ajatuksella, jotta tutkimusongelmaan, tässä tapauksessa kehittämiskohteisiin, löytyisi näkökulmia ja vastauksia siitä, mitä tutkimustehtävään liittyvää aineistosta löytyy. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka)

Laadullisessa aineistossa ei oikeastaan ole käytettävissä mitään teknisiä työkaluja aineiston analyysiin, vaan analyysimenetelmät ovat enemmän erilaisia näkökulmia ja tarkastelutapoja, joiden avulla aineisto käydään systemaattisesti läpi. Aineistosta saadusta informaatiosta voidaan kuitenkin muodostaa erilaisia kaavioita, joita voidaan halutessaan tulkita erilaisten työkalujen avulla. Kokonaisuutta tulisi jakaa pienempiin osiin, pilkkoa ja jakaa tekstiä esimerkiksi

juuri teemoihin ja aiheisiin. Yhtäläisyyksiä tulisi etsiä ja rakentaa suurempi, yhteneväisempi kuva kehittämistarpeista ja toivotusta kehittämissuunnasta. Aineiston kiteyttäminen, se mitä kiinnostavaa haastateltavat kertoivat, tulisi ilmaista kommenttien kera tavalla, joka tuo esille kitetytyn kokonaisuuden aiheesta. On tärkeää nostaa esille haastateltujen Sanoma ja mitä he halusivat ilmaista jakamalla tietonsa muille. Tulisi käydä ilmi, millä tavoin aineisto hyödyttää tutkimusprosessia, mitä uutta saatiin selville, kuinka aineisto ja siitä saatu tieto hyödyttää tutkimuskohdetta ja ovatko aikaisemmin hankittu tieto ja uusi tieto ristiriidassa keskenään. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka.) Ristiriitaisiin tuloksiin tulisi löytää joko ratkaisu tai ainakin perustella, miksi ristiriita ei haittaa tai ei ole oleellinen tutkimukselle.

Analyysiotteita voi olla myös useampi, mutta teemojen ja kysymyksenasettelun kautta analysointi palvelee tässä tapauksessa kehittämistarpeiden kartoittamista parhaiten. Kaikkein olennaisinta ja tärkeintä on perustella valinta, miksi juuri nämä keinot valikoituivat ja mitä kaikkea silloin saadaan aineistosta irti. Perusteluista tulee käydä ilmi analysoinnin keinot niin, että tutkimuksesta tulee mahdollisimman uskottava ja luotettava. Tekstin tulisi olla helposti luettavaa ja ymmärrettävää, jotta mahdollisimman moni tutkimustuloksia lukeva sisäistää, mitä tutkimuksessa oikein tutkittiin ja mitä siitä seurasi. Tutkimusongelmaan liittyvät löydökset tulee tiivistää, tulkita ja niputtaa kysymyksenasetteluun, erilaisiin näkökulmiin, omaan ja toisten ajatteluun ilmiöstä. Analyttiset tarkastelutavat auttavat ja ohjaavat sopivaan näkökulmaan. Realistisessa tarkastelutavassa kiinnostus aineistossa keskittyy aineiston sisältöön ja mitä siinä sanotaan tutkittavasta aiheesta. Realistinen näkökulma valikoitui tarkastelutavaksi, sillä se tuo eniten hyötyä kyseisen aineistosisällön analyysiin ja tärkeiden näkökulmien poimimiseen. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka.)

Analysoin litteroitua aineistoa haastatteluissa esiintyneiden teemojen avulla. Haastattelun kysymykset olivat jo valmiiksi osaksi teemoiteltuja ja jokaisen asiantuntijan vastauksista oli löydettävissä selkeitä yhtäläisyyksiä. Haastattelun kysymykset olivat kuitenkin enemmän suuntaa antavia ja asiantuntijoille jäi paljon tilaa vastata vapaammin myös aiheen ympäriltä niin halutessaan. Kuitenkin myös tällöin vastauksissa oli selkeästi havaittavissa samoja teemoja ja lähes samoja vastauksia.

5 ANALYYSI

Aineistonkeruumenetelmäksi valikoitui laadullinen haastattelu, sillä se sopi rakenteeltaan parhaiten halutun aineiston keruuseen. Haastattelulle rakentui pohjarunko, joka ohjasi kysymyksiä ja aiheita, antaen kuitenkin vapaata tilaa haastatteluun vastaajille. Haastattelun kysymykset olivat teemoitettuja aiheiden ympärille, joista kaivattiin eniten aineistoa ja uutta tietoa. Osa kysymyksistä oli kuitenkin hyvin laajoja ja antoi tilaisuuden vastaajalle kertoa juuri omia näkemyksiään ja kokemuksiaan. Haastattelun avulla haluttiin faktatiedon lisäksi kuulla nimenomaan asiantuntijoiden omia näkemyksiä ja näkökulmia kehittämistarpeista, jolloin liian rajattu haastattelumuoto tai esimerkiksi kyselylomake eivät olisi tarjonneet tarpeeksi laajaa ja vapaata alustaa aineistolle.

Haastattelut toteutettiin kevään 2022 aikana Teamsin välityksellä videopuheluin. Haastattelut tallennettiin aineistonkeruuta ja litterointia varten. Kaikille haastateltaville ilmoitettiin aineiston tallennuksesta ja jokainen asiantuntija myönsi luvan aineistonkeruuseen ja tallentamiseen. Sisällöltään haastattelut olivat myös osittain puolistrukturoituja, sisältäen elementtejä teemahaastattelusta.

Haastattelin kolmea nuorisoseuralaista kerätäkseni tietoa Luova lava- toiminnan tämän hetkisestä tilanteesta valtakunnallisesti ja saadakseni moniammatillisia näkemyksiä kehitysideoita varten. Jokaisen haastateltavan lähtökohdat ja kokemusta Luova lava- toiminnasta ovat hyvin erilaiset. Jokainen kuitenkin toimi tässä haastattelussa omanlaisena asiantuntijanaan.

Näiden kolmen asiantuntijan ammattiosaaminen tuo hyödyllistä ja tarpeellista tietoa valtakunnallisen toimintamme alkuvaiheista ja monipuolisia esimerkkejä käytännönkokemuksista. Tähän astisesta valtakunnallisesta toiminnasta on voitu poimia jo kehittämiskohtia ja osallistujilta on kerätty arvokasta palautetta useammalta vuodelta. Yhdistettynä oman tietotaitoni ja teorian kanssa, haastateltujen kokemukset ja ammattiosaaminen tuovat tärkeää lisätietoa paikallisen toiminnan kehittämiseen.

Ensimmäiseksi haastateltavaksi valikoitui Pirita Laiho. Laiho toimii tällä hetkellä Suomen Nuorisoseurojen Etelä-Suomen alueen toiminnanohjaajana ja Luova lava- toiminnan valtakunnallisena koordinaattorina. Luova lava- toiminnassa hän on ollut mukana vuodesta 2014 saakka. Lisäksi Laiho on ennen tätä toiminut useissa muissa työtehtävissä Nuorisoseuroilla. Häneltä löytyy siis monipuolista kokemusta Nuorisoseurojen ja Luova lava- toiminnasta ja erityisesti näkökulmaa Luova lava- toimintaan valtakunnallisesti, mikä on eduksi tutkimuksen kysymyksenasettelulle.

Toinen kokemusasiantuntijamme Maiju Laurila tuo aineistoon näkökulmaa kouluympäristöstä, sillä hän on koulutukseltaan musiikin- ja tanssinopettaja, sekä luokanopettaja. Laurila asuu Kouvolassa, mutta hän on ollut ohjaamassa lukuisia Luova lava – kesäleirejä jo useamman vuoden ajan ympäri Suomea. Hänellä on kokemusta Kouvolan, Oulun, Helsingin ja Pohjois-Karjalan alueen leireistä. Laurila tuo aineistoon materiaalia harrastustoiminnan ja kouluelämän yhdistämisestä. Kuten luvussa kolme Harrastamisen Suomen mallissa todettiin, ovat koulupäivät ja kouluelämä suuri tekijä myös harrastustoiminnan ylläpidossa ja kehittämisessä.

Kolmas ja viimeinen kokemusasiantuntija on pitkän linjan Luova lava- toimija, Anna Leino. Leino vaikuttaa Jyväskylän alueella, josta Luova lava- toiminta on saanut alkunsa. Tällä hetkellä Leino työskentelee erään paikallisen nuorisoseuran toiminnanohjaajana, joka on myös vastuussa paikallisesta Luova lava- toiminnasta. Hänen työtehtäviinsä kuuluu ryhmätoiminnan sekä kesäleirien koordinointi paikallisesti. Luova lava- taipaleensa alkumetreillä Leino on toiminut myös itse leirien sekä ryhmätoiminnan ohjaajana. Leino tarjoaa aineistoon näkökulmaa Luova lava- toiminnan synnystä ja kehityksestä useamman vuoden ajalta, joka tuo hyvän vertauskohdan Pohjois-Karjalan alueen Luova lava- kehityspolulle.

5.1 Ikäjaottelu ryhmätoiminnassa

Aineistosta nousi selkeästi esille ikäjaottelun merkitys ja sen hyviä sekä huonoja puolia. Laiho kertoo Luova lava- toiminnan saavuttaneen suosiota Helsingissä jo heti alusta alkaen. Vuonna 2015 Stadin Nuorisoseuroille esiteltiin leiritoimintaa, jota oli Jyväskylässä edellisenä vuonna järjestetty. Ideasta innostuttiin ja Luova lava- päiväleirejä päätettiin järjestää valtakunnallisesti. Jo ensimmäisenä kesänä Luova lava- päiväleirejä järjestettiin 13 kappaletta pääkaupunkiseudulla. Tästä eteenpäin leirejä on järjestetty joka vuosi ja kesällä 2021 päiväleirejä jär-

jestettiin 30 kappaletta eri puolilla pääkaupunkiseutua. Päiväleirit olivat alunperin 1.-5.-luokkalaisille, mutta ikäjakauma todettiin liian suureksi. Palautetta saatiin suoraan harrastajilta ja muutoksia tehtiin jo heti seuraavana vuonna perustamalla useampia päiväleirejä pienemmällä ikäjakaumalla.

Pääkaupunkiseudulla harrastajia löytyy määrällisesti enemmän, jolloin pienemmät ikäjaottelut kohdennetussa toiminnassa onnistuvat. Nykyisin päiväleiritoiminta kohdistuu 1.-4.-luokkalaisille ja tätä vanhemmille lapsille ja nuorille on yhdistetysti Nuorten Luova lava- toimintaa, joka kohdentuu 5.- 8.-luokkalaisille. Tätä vanhemmille ikäryhmille tarjottu toimintaa alkaa painottua apuohjaamiseen ja ohjaajaksi kouluttautumiseen. 9.-luokkalaisille ja lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoille tarjotaan usein tilaisuus tulla apuohjaajiksi toimintaan ja täysi-ikäisinä heidät voidaan palkata jo virallisesti ohjaajiksi.

Muutama vuosi leiritoiminnan aloittamisen jälkeen pääkaupunkiseudulla alkoi myös Luova lava- ryhmätoiminta. Ryhmätoimintaa on enimmillään ollut 16 eri ryhmän kanssa ja vuonna 2022 ryhmiä muodostui 10 eri puolille seutua. Ryhmätoiminnassa ryhmät on jaettu 1.-3.-luokkalaisille ja 4.-6.-luokkalaisille, kuunnellen harrastajien toiveita.

Valtakunnallisella tasolla kaikilla seuduilla ei kuitenkaan ole yhtä runsasta harrastajakuntaa, joten toimintaryhmien määrät voivat jäädä paljon pienemmäksi. Myös ryhmäkoot ovat tällöin pienempiä, mutta toimintaa voidaan kuitenkin järjestää myös pienemmille ryhmille. Joensuussa ryhmiä on aina ollut määrällisesti vain muutama ja ryhmäkoot ovat olleet pieniä. Myös Jyväskylässä toiminta on paljon pienempää kuin pääkaupunkiseudulla, mutta ryhmäkoot ovat hieman suurempia ryhmissä, joissa toiminta keskittyy lähinnä yhteen taiteenlajiin. Jyväskylän alueella toiminta kohdistuu yleisesti vain alakouluikäisille. Luova lava- harrastajaryhmiä löytyy useita ja niiden ikäjakaumat vaihtelevat suuresti alueen ja toiminnan painottuneisuuden mukaan. Luova lava- ryhmiä on useissa eri kohteissa, mutta ryhmien koot jäävät silti suhteellisen pieniksi.

Leino kertoo Jyväskylän alueella olevan toiminnassa kaksi Luova lava- ryhmää, joiden toiminta painottuu selkeästi yhden taiteenlajin ympärille. Toisessa painotetaan teatteria, toisessa musiikkia. Luova lava- Teatris tarjoaa teatteripainotteista ohjattua ryhmätoimintaa iltaisin, kun taas Luova lava- Sounds keskittyy musikaalisuuteen ja musiikkiin. Molemmat ryhmät ovat maksullista iltatoimintaa, joissa toiminta on tavoitteellista. Harrastajat ovat alakouluikäisiä, kaikki 1.–

6.-luokkalaiset ovat siis tervetulleita. Tavoitteellisessa toiminnassa harrastajat ovat olleet jo pidemmän aikaa mukana, esimerkiksi Luova lava- Sounds ryhmän harrastajista useat olivat pieninä paikallisessa musiikkileikkikoulussa mukana. Tämän lisäksi Jyväskylästä löytyy usealta koululta maksutonta ryhmätoimintaa, jotka kuuluvat Harrastamisen Suomen malliin. Ryhmätoiminta on kestoaltaan tunnin ja toimintamalli muistuttaa enemmän iltapäiväkerhoa, kuin tavoitteellista harrastustoimintaa. Kuitenkin kaikki Luova lava- toiminnan elementit ovat löydettävissä. Ryhmiä toteutuu tällä hetkellä yhteensä kuusi, kolmella eri alueen koululla. Näiden ryhmien toiminnan painotus ja ohjausten sisältö eroavat hyvin paljon toisistaan.

Ensimmäisen koulun sisällä toimii kaksi ryhmää, jotka kulkevat näytelmäkerhon nimellä. Ensimmäinen ryhmä on 1.–2.- luokkalaisille, toinen 3.–6.- luokkalaisille. Kyseisellä koululla on todettu yllä mainittu ikäjaottelu toimivaksi ja se istuu hyvin koulupäivän aikatauluihin, huomioiden lasten koulupäivän päättymisajankohdat. Pienempien ryhmässä leikitään paljon ohjaajan avustuksella ja vietetään aikaa yhdessä koulun jälkeen, kun taas isompien ryhmässä voidaan jo kokeilla enemmän strukturoituja leikkejä ja harjoitteita ja voidaan kokeilla ohjatusti erilaisia luovia menetelmiä.

Toisella koululla toiminta on suunnattu kaikille koulun opiskelijoille, eli 1.–6.- luokkalaisille. Harrastajia on sen verran vähän, ettei toimintaa ole järkevä jaotella useampaan pienempään ryhmään. Ryhmätoiminta on tällöin hieman joustavampaa ja rennompaa, eikä tavoitteellisuutta toiminnalle juurikaan aseteta. Lapset saavat itse olla päättämässä toiminnasta ja aktiviteeteista.

Kolmannella koululla toimii jopa kolme Luova lava- toimintaryhmää. Harrastajia löytyy paljon ja ikäjaottelu on tehty perinteisesti “pieniin ja isoihin”, eli 1.-3.-luokkalaisiin ja 1.-6.-luokkalaisiin. Isompien ryhmässä toiminta on aavistuksen tavoitteellisempaa, vaikkei ryhmätoimintaan tarvitse kuitenkaan sitoutua pitkäksi aikaa. Pienemmille suunnattuja ryhmiä on kaksi ja harrastajat tulevat paikalle sen mukaan, milloin heidän koulupäivänsä päättyy.

Joustavuus Luova lava- ryhmien ikäjaottelussa siis toimii Jyväskylässä hyvin, kun huomioidaan harrastajien osallistumismahdollisuus ja hyödynnetään Harrastamisen Suomen mallia tuomalla matalan kynnyksen harrastustoimintaa osaksi jokapäiväistä kouluelämää.

Pienemmällä paikkakunnilla vähäiset määrät harrastajissa voivat vaikuttaa ikäjakaumaan ryhmätoiminnan toteutumisessa. Monitaiteisessa toiminnassa liian pieni ryhmäkokoo voi olla esteenä toiminnan ideaaliselle toteutumiselle. Tällöin ikäjakaumaa voidaan laajentaa tai ryhmiä

jopa yhdistää. Yleensä monitaiteisessa toiminnassa hyvä minimimäärä on 5 harrastajaa. Jos ryhmän toiminta kuitenkin painottuu johonkin tiettyyn taiteenlajiin, esimerkiksi teatteriin, nousee minimi harrastajamäärä lähemmäksi kymmentä, jotta toiminta olisi riittävän kattavaa ja monipuolista.

Toiminnassa on tärkeää huomioida lasten tarpeet heidän ikänsä mukaan, sillä alakoululaisten ikäjakauma on suuri. Lapsilla tapahtuu suuria kognitiivisia muutoksia ja kehitystä alakouluiän aikana ja yksilöt myös kehittyvät eri tahtiin. Tämä tulisi huomioida aina Luova lava- toiminnassa. Yleisesti ottaen 1.–2.-luokkalaiset tarvitsevat huomattavasti enemmän ohjausta, kuin esimerkiksi 5.–6.-luokkalaiset. Pienemmille (1.–2.- luokkalaisille) ryhmässä työskentely ja oleminen ovat vielä harjoituksessa olevia taitoja, kun taas isommilta (5.–6.- luokkalaiset) voidaan jo olettaa itsenäisempää ja oma-aloitteisempaa toimintaa.

Laiho kuvaa haastattelussaan ohjaajan roolin muuttuvan lasten ja nuorten kehityksen tahdissa. Kaikkein pienimmille (1.–3.-luokkalaisille) ohjaajan tarve on vielä hyvin suuri. Ohjaajan tulee suunnata toimintaa ja sen sisältöä aktiivisesti, näyttää ja neuvoa mitä tehdään seuraavaksi, jolloin lapsille muodostuu turvallinen ympäristö toteuttaa omaa luovuuttaan, ilman suuria paineita. Kun harrastajat kasvavat (4.–6.-luokkalaiset), alkaa ohjaajan rooli siirtyä enemmän sivummalle. Ohjaaja toimii ehdottajana ja mahdollistajana, mutta lapset kykenevät jo tuottamaan runsaasti omaa materiaalia toimintaan ja suunnittelemaan toimintaa jatkumona, irrallisten yksittäisten toimintojen sijaan. Harrastajien siirtyessä tästä vielä nuoruuteen ja yläkouluikään, siirtyy ohjaaja olemaan vain rinnalla kulkija, joka tarvittaessa auttaa ja tarjoaa tukeaan nuorille. Muuten nuoret kykenevät jo täysin itsenäiseen toimintaan ja voivat todella aloittaa syventämään taidelajikohtaisia taitojaan.

Myös Laurila ilmaisee samankaltaisia ajatuksia lasten kehityksestä ja sen huomioimisesta toiminnassa. Laurila toteaa isompien olevan jo huomattavasti oma-aloitteisempia, kun taas pienet tarvitsevat usein vielä pientä kannustusta toiminnan aloittamiseen ja erityisesti henkistä tukea uusien asioiden kokeilemiseen. Laurila myös painottaa yksilöiden eroja ryhmissä. Tämä kannattaa muistaa kaikenkokoisissa ryhmissä ja ohjaajalla tulisi olla valmiudet huomioida jokaisen harrastajan yksilöllinen taso ryhmän sisällä.

Osallisuuden näkökulmasta isompi ikäjakauma ryhmässä voi olla myös hyödyksi. Leino kertoo haastattelussaan, kuinka Jyväskylässä Luova lava- päiväleireillä on huomattu useampaan otteeseen esimerkiksi 2.-luokkalaisten ja 6.-luokkalaisten ystävystyneen toiminnan aikana. Lapsille tarjoutuu tilaisuus harjoittaa itseohjautuvaisuutta ja omien taitojen soveltamista, etenkin isomilla lapsilla. Vanhemmat alakoululaiset kykenevät jo ottamaan huomattavasti enemmän vastuuta kuin pienemmät, jolloin ohjaaja voi saada suurta apua pienempien ohjaamiseen. Jatkuvan osallisuuden näkökulmasta eri ikäisten harrastajien ystävystyminen tarjoaa lapsille itseohjautuvuuden harjoittelua ja kommunikaatiotaitojen kehittämistä, kun ollaan vuorovaikutuksessa itseään nuorempien tai vanhempien kanssa. Leino kuvaa myös, kuinka harrastajat kykenevät auttamaan toisiaan silloin, kun samasta ryhmästä löytyy monen ikäisiä lapsia. Kaikkein pienimmille esimerkiksi lukeminen voi olla vielä haasteellista, jolloin vanhemmat lapset voivat auttaa heitä lukemalla tekstiä ääneen, vaikka käsikirjoitusta tai muuta ohjeistusta. Isommat ryhmäläiset ymmärtävät myös paremmin laajempia konsepteja ja kykenevät soveltamaan annettua toimintamallia hyödyntäen omia vahvuuksiaan ja taitojaan. Esimerkiksi esityksien ja näytelmien teemat voivat olla haastavampia, eikä niiden tarvitse olla enää niin konkreettisia.

Kaikenikäiset osallistujat oppivat myös tärkeitä elämäntaitoja ja erityisesti tunnehallintaa, sillä suuressa ikäjakaumassa toiminnan tahditus voi vaihdella radikaalisti taiteenlajien ja toimintamuodon mukaan. Pienemmille toiminnan tulee olla yleensä nopeatempoista, muttei liian monimutkaista. Lisäksi toiminnan suositeltu kesto on maksimissaan tunnin. Yleensä pienemmät eivät jaksakaan keskittyä samoihin asioihin kauaa, vaan toiminnassa tulee olla tarpeeksi vaihtelua. Jokaisella ryhmätoimintakerralla voi kylläkin olla oma teemansa, mutta teeman sisällä tulee olla tarpeeksi monipuolisesti erilaisia aktiviteetteja ja taidelajin harjoitusmuotoja. Lisäksi ryhmätoiminnassa tulee olla selkeämpi rakenne, jota noudatetaan joka kerta. Tämä luo tarvittua rutiinia pienemmille. On myös hyvä varata useita niin sanottuja ”takataskuja”, vaihtoehtoisia aktiviteetteja, pelejä ja leikkejä, jos alkuperäinen suunnitelma ei toteudu syystä tai toisesta. Toisinaan jokin ehdotettu peli tai leikki ei miellytä harrastajia, jolloin on parempi siirtyä seuraavaan vaihtoehtoon.

Isommille ryhmätoiminnan rakenne voi olla jo huomattavasti väljempi ja tilannetajua voidaan hyödyntää vapaammin. Tällöin teemat voivat olla pidempikestoisia, esimerkiksi koko kaudelle. Taiteenlajien aktiviteetit voivat olla hiljalleen monimutkaisempia ja vaatia enemmän soveltamista. Ohjaajan rooli siirtyy jokaisen ikäryhmän kohdalla enemmän ja enemmän taka-alalle. Lause ”hyvä ohjaaja tekee itsestään tarpeettoman” pätee myös Luova lava- toiminnassa. Kun

toiminta on tarpeeksi tavoitteellista ja toistuvaa, voidaan harrastajille antaa tilaisuus muodostaa ja rakentaa oma esitys alusta loppuun saakka lähes itsenäisesti. Tällöin ohjaaja toimii vain apuna ja tukena tarvittaessa, ohjaten lapsia oikeaan suuntaan, kuitenkin vaikuttamatta juurikaan lopputulokseen tai lasten ulosantiin.

5.2 Koulu- ja harrastustoiminta

Harrastustoiminnan ja koulupäivien yhdistämisestä puhui erityisesti Luova lava- asiantuntija Laurila. Laurila kertoo kokevansa harrastustoiminnan ja koulupäivien yhdistämisen olevan täynnä potentiaalia ja hyödyntämättömiä mahdollisuuksia. Laurila puhuu kolmannen sektorin toimijoiden harrastustarjonnasta koulupäivän sisällä tai välittömästi jälkeen. Tämä muistuttaa paljolti Harrastamisen Suomen mallin- ideaa. Oppilaat voisivat hyötyä monella tapaa harrastusmahdollisuuksien tuomisesta jopa koulupäivän sisälle, ikään kuin tauottamaan perusopetusta. Samalla saattasi tarjoutua tilaisuus syventää esimerkiksi omaa harrastuneisuutta tai kokeilla täysin uusia lajeja.

Kuten luvussa 3.2 todettiin, koulupäivien yhteyteen tuotuna harrastustoiminta tavoittaa useampia lapsia ja nuoria, luoden todennäköisemmin kiinnostusta ja innostusta harrastuneisuutta kohtaan. Samalla luodaan tasapainoa koulun ja harrastustoiminnan välille, muodostaen lähes koko päivän kattavaa jatkumoa, jossa lapset ja nuoret viihtyisivät ja haluaisivat viettää aikaa. Laurila pohtii harrastustoiminnan tuomista kouluihin jopa koulupäivien sisälle, pysyväksi osaksi opetussuunnitelmaa, integroituna valtakunnallisesti koulumaailmaan. Joissakin kouluissa tämän kaltaista toimintaa toteutetaan jo, esimerkiksi urheilukouluissa urheiluharrastus on usein opintoja kerryttävää toimintaa koulupäivän sisällä. Peruskoulun opettajana Laurila näkisi tässä potentiaalia ja toimivuutta myös alakouluissa valtakunnallisella tasolla.

5.3 Kehityskohdat

Yksi kehittämiskohde on ohjaajien lisäkouluttaminen eri taiteenlajeissa. Useilla ohjaajilla on vain yksi taiteenlaji, jota he ovat itse harrastaneet monia vuosia, ja josta heidän osaamisensa on loistavalla tasolla. Luova lava- toiminta on kuitenkin monitaidetoimintaa, jolloin eri taiteenlajien ohjaamiskokemus nousee tärkeäksi osaksi ammattimaista ohjaamista. Vaatimuksena ei kuitenkaan ole jokaisen taiteenlajin osaaminen täysin, vaan avoin mieli ja halu oppia uutta ovat

tärkeimmät ominaisuudet, mitä ohjaajilta toivotaan. Riittää, kun useammasta taiteenlajista hallitsee ihan vain perusteet, aina voidaan oppia ja opetella lisää. Myös heittäytyminen on erityisen tärkeää Luova lava- ohjaajille. Jos lapset pyytävät toimintaan mukaan aktiviteetteja taiteenlajista, jota ohjaaja ei itse osaa, tulee ohjaajalla olla heittäytymiskykyä ja uskallusta lähteä kokeilemaan myös itselleen uutta ja vierasta asiaa. Ohjaajakoulutuksia pidetään jo paikallisesti jonkin tasoisesti, mutta valtakunnallisella tasolla yhtä selkeää koulutusta Luova lava- ohjaajille ei ole tarjolla toistaiseksi.

Ohjaajien lisäkouluttamisen lisäksi ohjaajien saatavuus ja saavutettavuus nousi esille. Ohjaajia on usein hyvin rajallinen määrä ja sairastapauksissa Luova lava- ryhmien kokoontumisia on jouduttu jopa perumaan sijaistavan ohjaajan puuttuessa. Etenkin Joensuussa on jouduttu turvautumaan poikkeaviin ratkaisuihin ohjaajien estyessä ryhmäohjauksesta. Toisinaan nuoret ohjaajat myös ilmoittavat lopettavansa äkisti, jolloin pahimmillaan harrastajaryhmä jää hetkellisesti kokonaan ilman ohjaajaa. Laiho mainitsee yhdeksi toiminnan laajentamisen tukevaksi keinoksi jonkinlaisen sijaisjärjestelmän, jolla turvattaisiin ohjaaja jokaiselle toimintakerralle.

Kehityskohtana nähtiin myös toiminnan jatkuvuuden takaaminen. Jatkuvuus olisi kaikkein onnistunein, kun jo eskarissa ja ensimmäisellä luokalla aloitetaan Luova lava- harrastustoiminta, jossa harrastajat voivat olla mukana koko lapsuutensa ja nuoruutensa ja lopulta he voivat siirtyä osallistujista toiminnan ohjaajiksi. Myös ammatillisia opintoja voisi suorittaa toiminnan kautta ja aktiivista ohjausta voidaan usein hyväksi lukea osana opintoja.

Seurojen välinen yhteistyö nousee esille sekä Laurilan että Laihon puheissa. Esimerkiksi ohjaajavaihto voisi toimia rikastuttavana keinona lisätä Luova lava- toiminnan ohjaajien tietotaitoa ja tarjota monipuolisempaa ryhmätoimintaa harrastajille. Tällainen toimisi erityisen hyvin leiritöinnässä, mutta kausiluontoisessa ryhmätoiminnassa ohjaajien olisi hyvä pysyä mukana toiminnassa useamman kauden ajan, jolloin tietoa ryhmätoiminnan kehityskohdista ja toimivista asioista on helpompi siirtää eteenpäin seuraavaa kautta ajatellen. Pysyvä ja tuttu ohjaaja myös voi lisätä harrastajien viihtyvyyttä toimintaryhmän parissa, sillä Luova lava- toiminnassa luodaan aina luottamussuhde harrastajien ja ohjaajien välille.

Helsingissä kokeiltiin pari vuotta myös aikuinen-lapsi Luova lava- toimintaa, joka Laihon kertoman mukaan oli onnistunut kokeilu. Toive tällaiseen toimintaan tuli erään koulun rehtorilta, ja toimintaan osallistuivat pienemmät alakoululaiset, eli 1.-3.-luokkalaiset yhdessä

vanhempiensa kanssa. Toiminta oli perinteistä Luova lava- toimintaa ja kannusti nimenomaan yhdessä tekemiseen koko perheen voimin. Muissa kaupungeissa samanlaista kokeilua ei ole vielä tehty.

Resurssipula on valtakunnallisesti yleensä pysyvä haaste lähes kaikilla aloilla. Leino kertoo Jyväskylän seudulla suurimman haasteen olevan toiminnan rahoituksen saanti. Heidän alueeltaan löytyy paljon lahjakkaita ja taidokkaita ohjaajia, joista osalta löytyy myös alan koulutus, mutta resurssien puutteen takia sopivan palkan maksu on haastellista. Nuorisoseurojen kaikki toiminta on voittoa tavoittelematonta, joten resurssit tulevat pitkälti rahoituksista. Ohjaajien palkat jäävät usein pieniksi, eivätkä vastaa koulutuksen tai osaamisen tasoa. Leino toivoisi valtakunnallisella tasolla ratkaisua palkkausasioihin, jonkin valtakunnallisen järjestön ideointia ja apua paikallisten seurojen palkkauspulmaan. Selkeänä kehityskohtana nähdään täten resurssien lisääminen kaikin tavoin, jotta toiminta pääsisi kehittymään resurssitekijöiden rajoitusten ulkopuolelle. Samaa resurssiongelmia on myös Joensuun alueella.

Erityisesti Joensuussa markkinointi ja sen tehokkuus ovat olleet vuotuinen ideoinnin paikka, sillä kohderyhmiä ei tavoiteta halutulla tavalla. Toiminnan markkinointi on välttämätön ja suuri osa toiminnan mahdollistamista. Ilman markkinointia harrastajat eivät löydä toiminnan pariin. Markkinointia voidaan tehdä ilmaisten kanavien kautta, mutta jos mukaan heitetään edes pieni summa markkinointirahaa, nousee näkyvyys etenkin sosiaalisessa mediassa hyvinkin nopeasti. Tosin sosiaalinen media ei välttämättä ole se kaikkein paras paikka haalia harrastajakuntaa, vaikka näkyvyyttä onkin helppo saavuttaa useilla eri alustoilla. Harrastustoiminnassa toimivat usein edelleen niin sanotut perinteiset markkinoinnin menetelmät, eli mainoslappusten tekeminen, ”puskaradio”, ilmoitustauluille mainosten vieminen julkisiin tiloihin, sekä markkinointi suoraan kouluille.

Joensuussa yksi suurin haaste markkinoinnin kanssa on ollut koulujen tavoittamattomuus. Kaikkia lähialueiden kouluja on lähestytty jokaisen toimintakauden alussa siinä toivossa, että opettajat tai rehtorit voisivat levittää tietoa alkavasta harrastustoiminnasta paikallisella alueella. Ilmeisesti esteeksi nousi lopulta myös se, etteivät koulut enää saa mainostaa esimerkiksi Wilma-viestien avulla minkäänlaista toimintaa, mikä ei suoraan liity koulupäivään tai opetussuunnitelmaan.

Markkinointia voitaisiin tehdä myös koulumaailmassa suoraan erilaisten kouluvierailujen ja kokeilun avulla. Laurila kokee jonkinlaiset popup-tapahtumat loistaviksi keinoiksi esitellä harrastustoimintaa kouluissa. Lainaten Laurilan sanoja “mikään mainos ei ikinä korvaa kokemusta.” Lapsille olisi hyödyksi päästä kokeilemaan itse harrastustoimintaa, jolloin tiedetään jatkossa millaiseen toimintaan on lähdössä mukaan. Lisäksi matalan kynnyksen kokeilu ei pakota sitoutumaan välittömästi harrastukseen, vaan antaa aikaa ja tilaa miettiä, sopisiko luova harrastaminen juuri itselle.

5.4 Tulevaisuuden haaveet

Haastatteluissa nousi useamman kerran esiin tulevaisuuden toive siitä, että Luova lava -toiminnasta tulisi ikään kuin tunnettu oma brändi. Laiho ilmaisee ajatuksen siitä, kun ihmiset kuulisivat termin Luova lava, he tietäisivät heti, mistä on kyse ja millaista toimintaa ryhmissä toteutetaan. Monitaiteinen toiminta on laajaa ja erilaisia kerhoja ja ryhmiä järjestetään paljon valtakunnallisesti, mutta erityisesti “Luova” - sanan käyttöä ja yhdistämistä toimintaan haluttaisiin, jolloin “Luova tai Luova lava” - termiä voitaisiin käyttää ikään kuin kattoterminä ja yhdistävänä tekijänä erilaisissa harrastusmuodoissa. Tämä vaatisi paikallisseurojen mukaan saamisen Luova lava- toimintaan, jotta toimintamuoto olisi yhteneväinen kaikilla tahoilla. Laiho toivoo tulevaisuudessa ihmisten tietävän heti, millaisesta toiminnasta puhutaan, jos harrastaja kertoo osallistuvansa Luova lava- toimintaan. Toiminta halutaan yhdistää osallisuuteen, luovuuteen ja yhteisöllisyyteen yhdessä Luova lavan ja Nuorisoseurojen kanssa. Samalla paikallisseuroille tarjottaisiin tukea esimerkiksi leiritoiminnan järjestämiseen, joka voi olla hyvinkin haasteellista pienelle seuralle ilman riittäviä resursseja. Kuitenkin jos Luova lava- toiminnasta saataisiin oma brändi aikaiseksi, kykenisivät Nuorisoseurat tarjoamaan apua ja tukea Luova lava- toiminnan toteuttamiseen, ohjaajien kouluttamiseen, materiaalien tarjoamiseen ja ennen kaikkea käytännön asioiden hoitamiseen.

Laiho toi esille myös haaveen valtakunnallisesta Luova lava- tapahtumasta, jonne kaikki Luova lava- harrastajat voisivat kokoontua jakamaan uusia luovuuden ilmaisukeinoja. Tapahtuma voisi pitää sisällään esityksiä, koulutuksia, toiminnallisia harjoitteita ja verkostoitumista. Nuorisoseuroilla on useampia valtakunnallisia tapahtumia, mutta Luova lava- toiminnalle ei löydy vielä omaa kohdennettua tapahtumaa.

Leino toi haastattelunsa lopussa esille omien sanojensa mukaan villin idean siitä, kuinka tulevaisuudessa Nuorisoseuroilla olisi oma oppilaitos, jossa olisi mahdollisuus kouluttautua luovan toiminnan ohjaajan perustutkintoon ja saamaan Luova lava- ohjaajan tittelin samalla. Vaikka nuoriso- ja yhteisöohjaajia jo koulutetaan valtakunnallisesti useissa oppilaitoksissa, ovat pedagogiset opinnot edelleen rajattuna tiettyihin osa-alueisiin, kuten musiikkiin tai tanssiin. Leino pohtiikin, miksei Suomesta löydy ammatillista koulutusta, joka tähtäisi monialaiseen luovuuden ja taiteen ohjaamiseen mahdollisimman kattavasti. Mikään koulutus ei tällä hetkellä anna valmiuksia ohjata monipuolisesti mitä tahansa.

Myös resurssipulan ratkaisu on kaikilla tulevaisuuden haaveena, jolloin toimintaa voitaisiin suunnitella ja toteuttaa miettimättä rahoitusta kaiken aikaa. Ohjaajille maksettaisiin riittävä palkka ja toimintaresursseja olisi tarpeeksi saatavilla. Tällöin ohjaajia voitaisiin palkata useampi samaan Luova lava- toimintaryhmään, jolloin myös osaaminen tuplaantuisi. Myös aktiivisempi ja laajempi uusien ohjaajien kouluttaminen nousee toiveena esille. Erityisesti nuorille tarjotaan jo Knoppi-ohjaajakoulutusta, mutta tämänkin rahalliset resurssit jäävät toistaiseksi hyvin pieniksi.

Leino haaveilee Luova lava- toiminnan tuomisesta myös aikuisten keskuuteen. Aikuisten ja lasten yhteistoiminnan lisäksi hän nostaa esille idean täysin aikuisille suunnatusta toiminnasta. Leino toteaa luovan toiminnan olevan usein haasteellista aikuisille, sillä aikuiset eivät usein uskalla heittäytyä toimintaan ja harjoitteisiin samalla tavalla kuin lapset. Leino pohtii myös aikuisten luovan toiminnan mahdollisesti lisäävän lasten harrastuneisuutta luovien menetelmien parissa, kun vanhemmat pääsisivät kokeilemaan itse, millaista luova harrastaminen oikein on, ja tätä kautta olisivat innokkaampia ja kannustavampia myös lasten ja nuorten luovaa toimintaa kohtaan.

6 YHTEENVETO

Joensuun seudun Luova lava- toiminta on ollut lasku suuntainen viimeisen parin vuoden aikana. Aktiivisia harrastajia ei tavoiteta toivotulla tavalla ja toimintaryhmät jäävät harrastajamääriltään liian pieniksi. Lisäksi toimintaryhmät ovat sijoittuneet vaihtelevasti ympäri seutua ja harrastapaikat ovat vaihtuneet usein. Toimintaa haluttaisiin kuitenkin pitää yllä alueella, sillä vastaavanlaista monitaiteista ryhmätoimintaa ei ole paikallisesti muuten saatavilla. Kehittämistavoitteita ovat siis harrastajien onnistuneempi tavoittaminen, toiminnan laajentaminen uusille ja toimiville alueille, ohjauksen laadun parantaminen sekä samalla monitaiteiden luovan toiminnan näkyvyyden lisääminen.

Luova lava- asiantuntijahaastatteluilla kerättiin aineistoa valtakunnallisesti Luova lava- toiminnasta tällä hetkellä, kehittämisideoita ja käytännön vinkkejä kehittämistavoitteiden saavuttamiseksi. Laadullisten ja teemoitettujen haastattelujen avulla saatiin teemaluontoinen aineisto, jonka sisällöstä käy ilmi eri seutujen Luova lava- toiminnan tilanteet ja sekä tulee esille kokeiden Luova lava- toimijoiden näkökulmia kehittämislähtöiseen toimintaan.

Ikäjaottelu ryhmätoiminnassa oli yksi suurimpia esiin nousseita teemoja kaikissa haastatteluissa. Ikäjaottelua on pohdittu myös Nuorten Kasvun hallituksen keskuudessa jo pidemmän aikaa. Tämänhetkinen Luova lava- toiminta suuntautuu Joensuussa 1.–3.-luokkalaisille, vaikka mukana on toisinaan ollut myös eskarilaisia ja 4.-luokkalaisia. Hammaslahdessa ja Lehmossa kokeiltiin yhden kauden ajan ryhmää myös isommille, 4.–6.-luokkalaisille harrastajille, mutta ryhmäkoko jäi aivan liian pieneksi, eikä toista ryhmää ollut täten kannattava järjestää. Tuolloin pienempien ja isompien ryhmät yhdistettiin yhdeksi ryhmäksi, jolloin toiminta kattoi kaikki alakoululaiset 1.–6.-luokkalaiset.

Haastatteluissa kerrottiin sekä hyötyjä että haittoja ikäjaottelulle ja ryhmien yhdistelylle. Leino kertoo todistaneensa ystävyyssuhteiden syntyä ja lasten keskinäisen vuorovaikutuksen kehittymistä ryhmien ollessa kaikenikäisille alakoululaisille. Laiho taas mainitsee pienempien harrastajien ohjaustarpeen olevan paljon suurempi, joka vie ohjaajalta puolestaan enemmän aikaa, kuin isompien harrastajien kanssa. Isommat harrastajat osaavat toimia jo itsenäisemmin, eikä ohjaajan tarvitse olla määrittämässä tempoa toimintakerralle niin aktiivisesti. Pienemmät taas kyllästyvät herkemmin ja tarvitsevat jatkuvaa ohjausta, sekä hieman erilaisia aktiviteetteja monitaiteiden parissa. Toiminnassa tulee huomioida myös lasten iän tuomat haasteet ja kognitiivinen kehitys, jonka tulisi osaltaan ohjata toiminnan muodostamista ja järjestettävää toimintaa.

Lasten kognitiivinen kehitys kiihtyy ikävuosien noustessa, jolloin 1.-luokkalaisten ja 6.-luokkalaisten kehityksen taso eroavat toisistaan huomattavasti. Tämä tulee huomioida ryhmien kokoonpanoa miettiessä sekä ohjaajien valinnassa. Suuremmissa ryhmissä ohjaajalta vaaditaan enemmän taitoa käsitellä eri-ikäisiä lapsia ja huomioida kaikkien tarpeet, samalla muodostaen toimivaa toimintakokonaisuutta, jossa täytyisi kaikkien harrastajien tarpeet, myös yksilötasolla, mahdollisimman hyvin.

Nuorten Kasvun johtokunta voi tulevaisuudessa itse pohtia, millaisen ikäjaottelun he kokevat toiminnassa kaikkein parhaaksi. Ehdottaisin kuitenkin ensisijaiseksi kehityskohteeksi panostusta edelleen 1.–3.-luokkalaisten ryhmään, kuitenkin joustavalla ikäjakaumalla. Jos toimintaan haluaa tulla mukaan ikäjakauman ulkopuolelle jääviä harrastajia, tämän ei tulisi olla ongelma jatkossakaan toiminnalle.

Sen sijaan pohtisin alueita, jonne ryhmätoiminta sijoittuu. Joensuun alueella on testattu useampia alueita ryhmätoiminnalle, joista osa on ollut toimivia, toiset ei. Syksyllä 2022 Nuorten Kasvu pohdi ja kokeili toteuttaa muutamaa uutta aluetta harrastustoiminnalle, mutta tulokset eivät olleet sitä mitä toivottiin. Vaikka niin sanotut testialueet olivat potentiaalisia sijaintinsa puolesta, ei harrastajia kuitenkaan vielääkään tavoitettu onnistuneesti ja ryhmäkoot jäivät aivan liian pieniksi. Samalla jo useamman vuoden toiminnassa olleilla alueilla kasvua ei myöskään havaittu toivotulla tavalla, joten myös näihin niin sanottuihin vanhoihin alueisiin tulisi edelleen panostaa.

Popup-toiminta voisi olla toimiva tapa testata uusia alueita ja toimipaikkoja Luova lava-toiminnalle niiden sitoutumattomuuden ansiosta. Popup-tapahtumia järjestettäessä olisi hyvä ilmoittaa jo valmiiksi tavoitteen olevan toimintaryhmän perustaminen alueelle, jos harrastajia saadaan tarpeeksi mukaan. Tällöin potentiaaliset harrastajat ja heidän vanhempansa saattaisivat aktivoitua ja kiinnostua enemmän harrastemahdollisuudesta, jolloin myös tieto Luova lava-ryhmästä lähtisi leviämään paremmin alueella.

Markkinointi onkin seuraava kehityskohta, joka tehokkaista yrityksistä huolimatta on jäänyt aina jollakin tapaa puutteelliseksi. Markkinointia on jo vuosia toteutettu sosiaalisessa mediassa eri kanavissa, kuten Facebookissa ja Instagramissa. Mainoslappuja viedään myös esimerkiksi alueen kauppojen ja kirjastojen ilmoitustauluille, sekä Perheentalolle, jonne vanhemmat koontuvat lastensa kanssa viettämään aikaa. Myös mainosvideota sosiaalisessa mediassa on

kokeiltu ja se tavoitti kohtalaisen määrän sosiaalisen median käyttäjiä. Harrastajia ei kuitenkaan ilmaantunut toiminnan alkaessa ryhmään kuin muutamia.

Markkinoinnissa tulisi ehdottomasti jatkossa panostaa tiedotukseen alueen kouluissa, vaikka aikaisempina vuosina se on osoittautunut haasteelliseksi. Useat koulut eivät suhtaudu myönteävästi harrastustoiminnan markkinointiin koulun sisällä, eikä usein koulun henkilökuntaa edes tavoiteta. Paikalliset koulut tulisi täten saada kiinnostumaan ja lähtemään mukaan toimintaan jollakin tavalla. Kuten luvussa 3.2 todettiin, Harrastamisen Suomen malli on tutkitusti hyödyttänyt kaikkia siihen osallisia tahoja. Lapset ja nuoret kokevat koulupäivät miellyttävämpinä, vanhemmat raportoivat ilta-ajan kotona olevan rauhallisempia ja eri harrastemuotojen tarjoajat saavat näkyvyyttä ja aktiivisuutta omaan harrastepiiriinsä. Erityisesti luova toiminta tukisi lasten ja nuorten kehitystä yhdessä perusopetuksen kanssa, jolloin koulumaailman ja harrastustoiminnan yhdistämisestä on selkeästi havaittavissa lukuisia positiivisia asioita.

Näkyvyyttä voitaisiin lisätä myös kokeilemalla popup-toimintaa koko perheelle. Laiho kertoo haastattelussaan aikuisten ja lasten yhteisen toiminnan olleen onnistunut kokeilu, joten Joensuussa voitaisiin ehdottomasti kokeilla samaa. Jos toimintamuoto osoittautuisi oikein menestykkääksi, voitaisiin harkita myös ryhmän perustamista alakouluikäisten toiminnan rinnalle. Lisäksi tulevaisuudessa voitaisiin harkita myös täysin aikuisille suunnatun toiminnan kokeilua. Popup-tyyliset kokeilut ovat varmasti kannattavin vaihtoehto, sillä ne eivät vielä pakota ketään sitoutumaan pidemmäksi aikaa toimintaan, jos se ei olisikaan kannattavaa jonkun osapuolen kohdalla.

Kehityskohdista jatkuvan kehityksen alla on ohjaajien lisäkouluttaminen ja osaamisen lisääminen. Kaikilta ohjaajilta löytyy jonkinlaista kokemusta jostakin taiteenlajista, mutta toisinaan mukaan tulee myös täysin uusia ohjaajia, jotka käyvät peruskoulutuksena Knoppi-ohjaajakoulutuksen ja oppivat tämän jälkeen tekemällä lisää Luova lava- toiminnasta. Nuorten Kasvu huolehtii aina ohjaajien perehdyttämisestä huolella ja jokaiselle tarjotaan tarvittava tuki ohjaamiseen. Ohjaajia on kuitenkin lukumäärällisesti niukasti ja lähes jokaisella kaudella Joensuussa on jännitetty sopivien ohjaajien löytymistä. Ohjaajien runsas vaihtuvuus vaikuttaa myös osaltaan toiminnan jatkuvuuden tunteeseen, sillä harrastajat kiintyvät nopeasti ohjaajiinsa, eivätkä välttämättä pidä siitä, jos tuttu ja turvallinen ohjaaja vaihtuu toistuvasti. Tavoitteeksi voisikin ottaa ohjaajien pysyvyyden harrastetoiminnan parissa pidemmän aikaa, jolloin toimintaa kyetään myös laadullisesti parantamaan tehokkaammin, kun ohjaaja itsekin pystyy antamaan pa-

lautetta huomaamistaan kehityskohdista. Samalla ohjaaja pääsee näkemään harrastajien kehittymistä toiminnassa ja kuin harrastajien harrastepolku muuttuu ja muovautuu jokaisen toimintakauden myötä.

Laurila ja Laiho mainitsivat haastatteluissaan ohjaajavaihdon mahdollisuuden. Joensuusta löytyy useita aktiivisia harrasteseuroja, joten Nuorten Kasvu voisi pohtia mahdollisuutta hyödyntää toisten seurojen ohjaajia toiminnassaan. Oli kyseessä sitten vierailu tai pidempiaikainen ohjaaminen, voisivat niin sanotut ulkopuoliset ohjaajat tarjota lisäantia Luova lava- toimintaan, niin harrastajille kuin ohjaajille. Harrastajille toiminta monipuolistuu esimerkiksi uusien taitteenlajien ja harjoitteiden myötä, kun taas ohjaajat saavat tilaisuuden oppia uusia ohjausmenetelmiä ja ideoita. Vierailevia ohjaajia voisi myös mahdollisesti hyödyntää sijaisina, jos tästä saataisiin sovittua seurojen kesken. Takaamalla enemmän sijaisia ohjaajille, kyettäisiin minimoimaan ryhmätoiminnan peruuntumisia sairastapauksissa tai muissa tilanteissa, joissa ohjaaja on estynyt tulemaan paikalle.

Resurssipula onkin haastava kehityskohta, sillä usein voittoa tavoittelemattomat toimintamuodot nojaavat täysin saatuihin rahoituksiin valtiolta. Leino kertoi hyvän esimerkin siitä, kuinka toiminta voi laadullisesti olla täysin riippuvainen rahoituksesta. Yhtenä vuotena Jyväskylään myönnettiin rahoitus, jonka avulla saatiin palkattua osaavia ohjaajia useampi kappale kesän Luova lava- leireille, kun taas seuraavana vuonna leireille voitiin palkata vain yksi ohjaaja sekä apuohjaaja, joka itsekin vasta opetteli toiminnan ohjausta. Joensuussa rahoituksia haetaan joka vuosi ja niitä on saatu ihan hyvin. Seuraava askel voisikin olla etsiä uusia potentiaalisia rahoituksen antajia ja miettiä Suomen Harrastamisen mallia toteutettavaksi alueella. Tämä tietenkin vaatii alueen koulujen mukaan lähtemistä sekä idean hyväksyntää useammalta taholta, mutta pidemmällä tähtäimellä Luova lava- toimintaa kannattasi ehdottomasti tuoda myös kouluympäristöön. Leinon kertoman mukaan Jyväskylässä Harrastamisen Suomen malliin kuuluvien Luova lava- teemaisten ryhmien suosio on ollut hyvä, joten samaa menestystä olisi kannattava lähteä muodostamaan myös Joensuuhun.

6.1 Tilaajan palaute ja oma arvio työstä

Esittelin opinnäytetyötäni marraskuun alussa Nuorten Kasvu ry:n johtokunnan kokouksessa. Nuorten Kasvu ry oli tyytyväinen opinnäytetyöstä saatuaan uuteen informaation ja kehittämisideoihin. Haastatteluista saatiin paljon uutta tietoa Luova lava- toiminnasta valtakunnallisesti, erityisesti muiden alueiden tämän hetkisestä Luova lava- toiminnasta.

Erityisen kiinnostuneita johtokunta oli aikuis-lapsi-toiminnasta, jota on kokeiltu pääkaupunkiseudulla. Vuoden 2022 Luova lava- ryhmässä Joensuussa oli pidetty toivekertana yhteinen toimintakerta harrastajien vanhempien kanssa, joten tällaiselle yhdistetylle toiminnalle voisi olla kysyntää tulevaisuudessa Joensuussa.

Johtokunta nosti muutamia seikkoja esille, jotka eivät ilmenneet täysin selkeästi opinnäytetyöstä. Esimerkiksi Harrastamisen Suomen mallia yritettiin ottaa käyttöön Joensuussa vuonna 2020, mutta koko konsepti ei oikein lähtenyt etenemään alueella. Paikalliset koulut olisivat halunneet Luova lava-toimintaa etenkin päiväsaikaan koulupäivän sisälle järjestettäväksi, mutta Nuorten Kasvulla ei tuolloin ollut resursseja tarjota ohjaajia päiväsaikaan tapahtuvaan toimintaan.

Nuorten Kasvun toimintaa järjestetään lähes kokonaan vapaaehtoisten voimin, mikä tarkoittaa osaltaan sitä, että lähes kaikki vapaaehtoiset ovat päivisin töissä tai koulussa. Myös ohjaajat ovat usein opiskelijoita, jotka opinnollistavat ohjaustyönsä saadakseen opintopisteitä ja hyväksilukuja omaan koulutukseensa. Nuorten Kasvu on maksanut palkkaa ohjaajille vasta noin parin vuoden ajan, joka toimii enemmän korvauksena, kuin kattavana palkkana. Kun toiminta on myös voittoa tavoittelematonta, on palkattujen ohjaajien löytäminen päivällä tapahtuvaan ohjaustyöhön todella haastavaa. Tästä syystä Nuorten Kasvu ei lähtenyt mukaan Harrastamisen Suomen malliin Luova lava- toiminnan kanssa vuonna 2020.

Kokonaisuutena olen itse opinnäytetyöhön ihan tyytyväinen. Prosessi oli todella pitkä ja suunnitelmien muuttuivat useita kertoja matkan varrella, mutta lopputulokseen sain kasattua ja nostettua esiin haluamiani seikkoja onnistuneesti.

Luova lava- toiminta on todella moniulotteista ja kehittämismahdollisuuksia on useita. Kuitenkin kuten totesin, jokaisen paikallisseuran on järkevintä tehdä itse omat päätöksensä omaan paikallistoimintaansa, riippuen sen hetkisestä harrastajaryhmästä tai alueellisesta tilanteesta harrastamisen suhteen. Kerättyjä kehittämisideoita voidaan muokata ja muovata juuri omaan paikallistoimintaan sopivaksi.

Tulevaisuudessa toivoisin kartoittamiani kehittämistarpeita ja -ideoita jatkokehittävän, kun Luova lava- toiminta muuttuu ja mukautuu vuosien varrella. Kulttuurinen lapsi- ja nuorisotyö kehittyä jatkuvaa, joten monitaiteisen toiminnan tulee kehittyä siinä samalla.

LÄHTEET

Anttila, Annikki & Haapanen, Sinikka & Myyrä, Reetta & Mönttinen, Pekka & Parviainen, Sari 2012. Nuorten osallisuus ja vaikuttaminen kulttuurisessa nuorisotyössä. Helsingin kaupungin nuorisoasiakeskus. https://www.hel.fi/static/liitteet/nk/Nuorten_osallisuus.pdf

Elkind, David 1974. Suom. Rutanen, Mirja. Lapset ja nuoret: Jean Piagetin kehityspsykologiaa. Jyväskylä. Gummerus 1974.

Latvala, Juha-Matti & Pulkkinen, Lea. Harrastamisen Suomen malli 2022. Historiallinen katsaus: Harrastus koulupäivän yhteydessä. Viitattu 12.9.2022. https://harrastamisensuomenmalli.fi/wp-content/uploads/2022/04/220406_Historiallinen_katsaus_Harrastus_koulupaivan_yhteydessa.pdf

Nuorisoseurat 2022. Järjestö. Viitattu 14.7.2022. <https://nuorisoseurat.fi/jarjesto/>

Nuorisoseurat 2022. Strategia ja arvot. Viitattu 19.9.2022. <https://nuorisoseurat.fi/jarjesto/strategia-ja-arvot/>

Nuori Kulttuuri 2022. Kulttuurinen nuorisotyö. Viitattu 18.11.2022. [Kulttuurinen nuorisotyö - Nuori Kulttuuri](#)

Nuortenkasvu 2022. Harrastustoiminta. Viitattu 4.7.2022. [Harrastustoiminta | Nuorten Kasvu ry](#)

Nuortenkasvu 2022. Yhdistys. Viitattu 4.7.2022. <https://www.nuortenkasvu.fi/yhdistys>

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2022. Harrastamisen Suomen malli. Esite. Viitattu 12.9.2022. https://harrastamisensuomenmalli.fi/wp-content/uploads/2022/01/220126_HSM_esite-210x210_netti_interaktiivinen.pdf

Pohjois-Karjalan Nuorisoseurat 2022. Etusivu. Viitattu 26.7.2022. <https://pohjoiskarjala.nuorisoseurat.fi/>

Pohjois-Karjalan Nuorisoseurat.fi 2022. Aluetoimisto palvelee. Viitattu 11.8.2022. https://pohjoiskarjala.nuorisoseurat.fi/aluetoimisto_palvelee/

Saaranen-Kauppinen & Puusniekka. KvaliMOTV 2022. 1.2 Mitä laadullinen tutkimus on: lyhyt oppimäärä. 1.2.1 Kvalitatiivinen I. laadullinen tutkimus. Viitattu 7.11.2022. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L1_2.html

Saaranen-Kauppinen & Puusniekka. KvaliMOTV 2022. 7.1 Analyysin äärellä. Viitattu 2.11.2022. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_1.html

Saaranen-Kauppinen & Puusniekka. KvaliMOTV 2022. 7.3 Analyysi ja tulkinta. Viitattu 7.11.2022. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3.html

Salasuo, Mikko (toim.) 2021. Harrastamisen äärellä. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2020. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura ja tekijät.

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2022. Kulttuurin harrastaminen tekee hyvää. Viitattu 12.9.2022. <https://thl.fi/fi/ajankohtaista/kampanjat/voi-hyvin-talvella/kulttuurin-harrastaminen-tekee-hyvaa>

Unicef 2022. Lapsen oikeuksien sopimus: koko teksti. Viitattu 21.11.2022. <https://www.unicef.fi/tyomme/lapsen-oikeudet/lapsen-oikeuksien-sopimus/lapsen-oikeuksien-sopimuksen-koko-teksti/>

HAASTATTELUT

Laiho, Pirita 2022. Valtakunnallinen Luova lava- koordinaattori. Teams-videopuhelu, 11.4.2022. Haastattelija: Kia Kastinen.

Laurila, Maiju 2022. Musiikin-, tanssin- ja luokanopettaja. Teams-videopuhelu, 11.4.2022. Haastattelija: Kia Kastinen.

Leino, Anna 2022. Jyväskylän Luova lava- toimija. Teams-videopuhelu, 14.4.2022. Haastattelija: Kia Kastinen.